

opgeschreven, nog wat te borduren.

In die critieken van Steenhoff kwam veel van zijn natuur bloot. Het meest allicht in zijn weekblad-critieken, voor welke hem uitteraard maar weinig tijd ter beschikking stond, zoodat hij de ongelijkheden van zijn stijl, de knoestigheden en de ingewikkelde argumenteeringen (gevolg van zijn wensch, in iedere richting rechtvaardig te blijven) niet kon overpolijsten. De criticus Steenhoff ging altijd zwaar van verantwoordelijkheidsbesef! De stijl, waarin hij een stuk neerschreef, begon dan ook altijd met zwaar te zijn. Het feit, dat hij in zijn jonge jaren iedere scholing gemist heeft, veroorzaakte mede het soms hulpbehoevend moeilijke van zijn schrijverij. Hij verloor nooit – het is voor wie zich herinnert, hoe echt en onbevangen hij was, zelfs aandoenlijk het te constateeren – hij verloor nooit een zeker autodidact respect voor weinig gebruikelijke woorden en zinswendingen. Maar dat was allemaal de ruige bast van zijn critieken, die ook wat dat betreft op het geheel van zijn menschelijke verschijning geleken. Zoodra Steenhoff echter het overbodige en wederstrevende in zijn boek- en tijdschriftmanuscripten had weggewerkt, of als de lezer – nog beter – onder die korst vandaan de kern vatte, kwam iets uitermate goeds te voorschijn.

In de laatste paar jaren heeft Steenhoff zoo goed als niets geschreven. In den zomer van '29 ontviel hem op wreede wijze zijn jongste kind, een meisje, nog niet tot vollen wasdom gekomen, maar naar bezinning al reeds een rijk levende vrouw; de buitengewone geestkracht en uiterst fijne gevoeligheid voor anderen, die zij tot op de laatste uren van haar verschrikkelijk doodsbed bezitten bleef, maakte voor haar moeder en vader dien dood te zwaar. Over Steenhoff trok, mede als gevolg van wat hij daarna doormaakte, een psychisch onweer, waarin hij – meer dan ooit iemand anders, bij welke gelegenheid ook, mij gedaan heeft – aan Shakespeare's tragische figuren herinnerde. Het leven miste van toen af voor hem volstrekt iedere waarde. Een reis naar Kaapstad, waar zijn jongste zoon hem heenriep, scheen naar de meening van die hem het naast stonden een wending ten goede te kunnen voorbereiden. De oude wilg was echter van binnen door de molm doorboord. Het lichaam was aangetast. Bij zijn terugkeer te Antwerpen ziek van boord gedragen, meer dan gegaan, is hij op 22 Dec. '32 te Amsterdam, door zijn kinderen uit het eerste huwelijk omringd, gestorven. En in den kerkelijken ritus gestorven. Want zoo was ten slotte altijd te verwachten, dat die edele 'heiden' sterven zou.

Hozeer was ik ontroerd, toen door zijn oudste dochter en mijzelf te midden van tientallen teekeningen – den vorigen zomer door Steenhoff in Zuid-Afrika gemaakt – enkele zelfportretten uit dien allerlaatsten tijd gevonden werden. Meer dan woorden schetsen zij de moeheid van den